

Maksusääntelyn haasteet lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa

Suomen Aktuaariyhdistys 15.5.2012

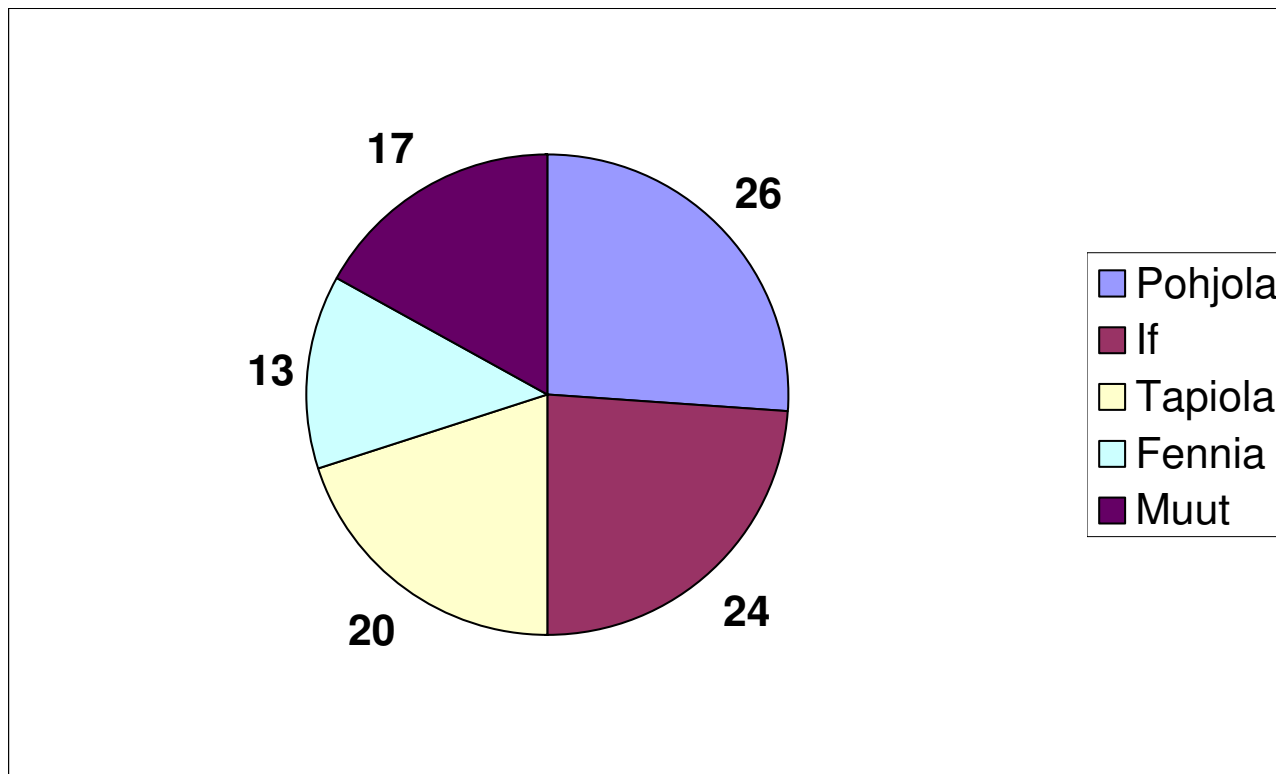
Pertti Savijoki

Lakisääteinen tapaturmavakuutus

- Suomen vanhin, lailla pakolliseksi säädetty sosiaalivakuutuksen muoto (vuodesta 1898 alkaen).
- Korvaa työssä sattuneista tapaturmista ja ammattitaudeista työntekijöille tai heidän omaisilleen aiheutuneet menetykset ja vahingot.
- Vakuuttamispakko (VO) ja sopimuspakko (VY).
- ”Työmarkkinavakuutus” (Partit keskeisessä roolissa, vrt. työeläkejärjestelmä).
- Yksityiset vakuutusyhtiöt (ja muut toimijat) käyttävät julkista valtaa.
- Yhtiöiden liiketoimintaa, osa yhtiöistä pörssissä.
- Yhteisvastuu mahdollisten maksukyvyttömien yhtiöiden vastuista.

Lakisääteinen tapaturmavakuutuksen markkinaosuudet 2010 (%)

Vakuutusmaksutulo 2010 (milj. euroa)	
Taulustomaksut	175
Erikoismaksut	282
Vapaaehtoinen työaika	44
Vapaa-aika	43
YHTEENSÄ	544

Lainsäädännön historia

- Ensimmäinen laki oli vuonna 1898 voimaan tullut ”Laki koskeva työnantajan vastuullisuutta työntekijää koskevasta ruumiinvammasta”.
- Nykyinen tapaturmavakuutuslaki on vuodelta 1948.
- Siihen on tehty laajoja korjauksia vuosina 1982 ja 1993.
- Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaki tuli voimaan vuonna 1982.
- Suomen EU -jäsenyydestä aiheutuneet muutokset tehtiin vuosina 1997-2001.
- Vuoden 1999 alusta alkaen hinnoittelu on ollut yhtiökohtaista; yhteisistä, viranomaisen vahvistamista maksuperusteista luovuttiin.
- Kuitenkin vuoden 2011 loppuun saakka, asetuksella on säädetty varsin yksityiskohtaisesti mm. tariffirakenteesta.
- Vuonna 2005 lakiin lisättiin määräykset tapaturmista aiheutuvien todellisten kustannusten korvaamisesta hoitolaitoksille (ns. täyskustannusperiaate; TÄKY).

Tapaturmavakuutuslainsäännön uudistaminen

- STM:n asettama laajapohjainen uudistamistyöryhmä 2007-2008 (TAU; STM (pj), Partit, FK, TVL asiantuntijana).
- TAU loppuraportissa edellytettiin 11 periaatetta ja tavoitetta maksusääntelyn lähtökohdiksi. Keskeisimmät näistä olivat:
 - Kohtuullisuusperiaate
 - Turvaavuusperiaate
 - Maksuperusteiden yhdenmukainen soveltaminen
 - Työturvallisuustyöhön kannustaminen
- STM:n pyynnöstä TVL:n hallituksen työvaliokunta asetti 12.12.2008 asiantuntijaryhmän ("TAUMA") ja sille määräajaksi 31.5.2009.
- Asiantuntijaryhmän toimeksiantona oli selvittää, miten TAU:n edellyttämät tavoitteet voitaisiin tarkoituksenmukaisimmin toteuttaa.
- TAUMAN esityksen perusteella tehtiin esitys Tapaturmavakuutuslain muutokseksi. Muutos astui voimaan 1.1.2012.
- Muilta osin Tapaturmavakuutuslainsäännön uudistaminen jatkuu STM:n johdolla nk. TAU2 –työryhmässä.

Maksusääntelyn lähtökohtia

- Hintakilpailu kasvaisi jos maksusääntelystä luovuttaisiin kokonaan. Täysin vapaa kilpailu ei kuitenkaan välttämättä takaa asiakkaiden tai asiakasryhmien tasapuolista kohtelua, eikä riski- ja kustannusvastaavuutta.
- Pakollisessa sosiaaliturvassa vakuuttaminen on julkisen vallan käyttöä, joten vapaassakin hinnoittelussa on oltava yleistä etua tukevaa maksusääntelyä.

Maksusääntelyn keskeisiä periaatteita

- **Kohtuullisuusperiaate (yleisen hinta-tason osalta)**

Lähtökohtaisesti vakuutusyhtiöiden välisen toimivan kilpailun sekä Finanssivalvonnan suorittaman julkisuusvalvonnan tulisi varmistaa se, että vakuutusmaksut eivät muodostu liian korkeiksi. Kohtuullisuusperiaate haluttiin kuitenkin edelleen kirjata lakiin.

- **Turvaavuusperiaate**

Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuusvalvonnan tulisi pidemmällä tähtäimellä varmistaa etteivät vakuutusmaksut ole alimitoitettuja. Vakuutuksen pakollisuus ja yhteisvastuu kuitenkin puolsivat turvaavuusperiaatteen kirjaamista lakiin.

- **Riski - ja kustannusvastaavuus (kohtuullisuusperiaatteen toinen näkökulma).**

- **Vakuutuksenottajien yhdenmukainen ja tasapuolinen kohtelu.**

- **Työturvallisuustyöhön kannustaminen.**

Yksityiskohtainen sääntely poistui

- Aiemmin voimassa ollut STM:n asetus kumottiin ja siinä ollut maksuperusteiden sisältöä koskenut yksityiskohtainen sääntely jätettiin pois myös laista, jottei maksusääntelyn yksityiskohtaisuuden katsottaisi rajoittavan suhteettomasti hinnoittelun vapauden periaatetta.
- Talouden julkisuusvalvonnan rooli korostuu.
- Markkinatilaston saatavilla olo ja hyvän vakuutustavan noudattaminen korostuvat (Asetus ”Tilastohistorian välittämisestä”).
- Sijoitustoiminnan rooli vakuutusmaksujen määrittämisessä ja lajin rahoituksessa ilmenee selkeästi laissa ja sen perusteluissa.
- Yksityiskohtaisen sääntelyn purkaminen antaa paremmat mahdollisuudet yhtiökohtaisten tariffijärjestelmien ja -rakenteiden sekä menettelytapojen kehittämiseksi.

Vakuutusmaksun määräytyminen

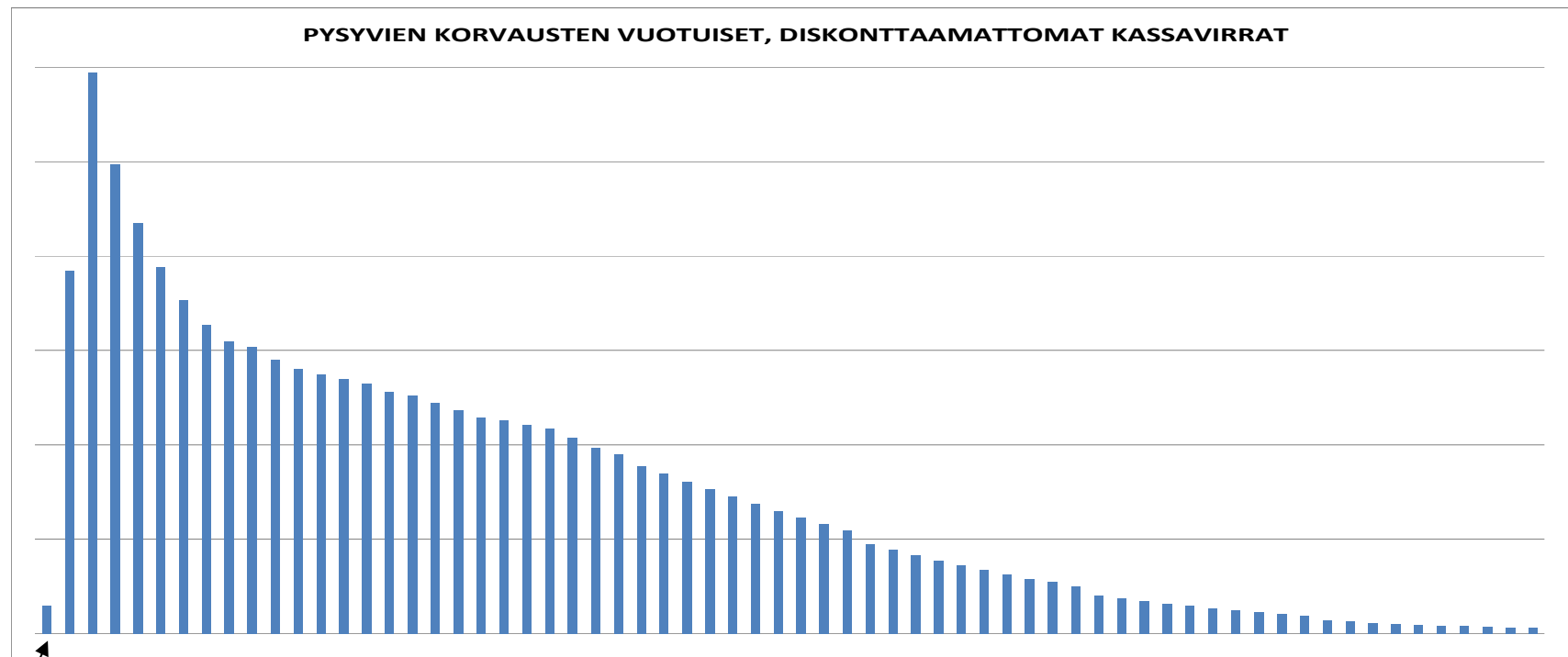
”Maksuperusteet on laadittava siten, että vakuutusmaksut ovat kohtuullisessa suhteessa vakuutuksista aiheutuvien, **odotettavissa olevien kustannusten pääoma-arvoon.** Vakuutusmaksun määräämisessä on otettava huomioon vakuutettujen etujen turvaavuus ja tapaturma- ja ammattitautiriski.”
(35 §)

Riskipääoman mitoitus vs sijoittajan tuottovaade

- Riskinkantaja vastaa pitkähäntäisistä vastuista, jotka hinnoitellaan etukäteen, "kertamaksuna".
- Hinnoitteluparametrien arvioinnin ja ennusteiden tekemisen haaste, erityisesti pitkän ajan tuotto-odotuksen valinta.
- Vanhojen vuosien tappioita ei käytännössä voi kerätä takaisin jälkikäteen.
- Riskipääomaa tarvitaan myös mahdollisia vastuiden täydennyksiä varten ("unprized liabilities").

Lakisääteinen tapaturmavakuutus (kaikki yhtiöt)

Sattumisvuosi =
Hinnoitteluvuosi

HUOM! Tämä erittäin pitkä, yhden sattumisvuoden korvauksia koskeva kassavirta, on pystyttävä rahoittamaan kyseisen vuoden vakuutusmaksuilla ja sijoitustuotoilla). Lisäksi koko korvauskassavirta (itse asiassa sen arvio; diskontattuna) kirjataan sattumisvuoden korvauskuluiksi tilinpäätöksessä.

Vakuutusmaksun rakenne

Sijoitustuottojen vaikutus
=
hinnoittelussa sovelletun
diskonttauksen mukainen
tuotto-odotus

”Nimellisarvoisia kustannuksia
vastaava maksu”

Asiakasmaksu

Markkinajousto

Diskonttaus

- Työturvallisuusmaksu
- Jakojärjestelmämaksu
- Sijoittajan tuottovaade (riskilisä)
- Vakavaraisuuden ylläpito
- Muut liikekulut
- Korvaustoiminnan hoitokulut
- Ohimenevät korvaukset
- Pysyvät korvaukset

Hinnoittelun kohtuullisuus ja turvaavuus

Kohtuullisuuden kaksi näkökulmaa!

"Rajana" Kohtuullisuus

1) Riskivastaava hinta

Sijoitetun pääoman tuottotavoite

$i\%$

$j\%$

$i > j > k$

$k\%$

"Rajana" Turvaavuus

2) Hintataso

- Sijoitetun pääoman tuottotavoite
- Kilpailu
- Julkisuusvalvonta
- Vakavaraisuusvalvonta
- Markkinavalvonta
- Laskuperusteet

Maksuperusteet

- ” Vakuutusyhtiöllä on oltava yhtiön hallituksen hyväksymät vakuutusmaksujen laskuperusteet (maksuperusteet), joista ilmenee, miten vakuutusmaksut määrätään. Maksuperusteita on sovellettava yhdenmukaisesti kaikkiin vakuutuksenottajiin. ” (35 §)
- Maksuperusteiden painoarvo kasvoi yksityiskohtaisen sääntelyn poistuessa.
- Riski- ja kustannusvastaavuus (vakuutuksellinen aiheuttamisperiaate).
- Asiakkaiden tasapuolinen kohtelu ja perusteiden soveltamisen yhdenmukaisuus (ei ristosubventiota, ei ”pärstäkerroinmenetelmää”, ei vapaamatkustajia).
- Tariffitekkijöiden tulee olla mahdollisimman objektiivisia ja niiden vaikutuksesta riskiin pitää olla tilastollista tai muuten perusteltua evidenssiä.

→ Maksuperusteiden on oltava varsin yksityiskohtaisia ja ”jäykkiä”. *)

Työturvallisuustyöhön kannustaminen

”Taulustomaksuperusteisen vakuutuksenottajan vakuutusmaksun määrittämisessä on myös otettava huomioon työnantajan dokumentoitu ennalta ehkäisevä työturvallisuustyö.” (35 §)

- * Tätä ei ollut aiemmassa lainsäädännössä.
- * Problematiikkaa kuvaillaan TAUMA -muistio perustelutekstissä.
- * Esimerkki:

Dokumentoidun, minimitason ylittävän työturvallisuusohjelman toimeenpanosta alennusta x %.

- TAU kuitenkin edellytti että tämä ei saa johtaa vahinkojen ilmoittamatta jättämiseen.

Erikoistariffoidut ja taulustovakuutukset

” Jos vakuutuksenottajan teettämän työn määrä on tapaturmariskin arvioinnin tilastollisen luotettavuuden kannalta riittävän suuri (erikoismaksuperusteinen vakuutuksenottaja), tulee vakuutuksenottajan vakuutuksista aiheutuneet korvaukset ottaa huomioon vakuutusmaksua määrättäessä. ” (35 §)

” Muussa tapauksessa vakuutuksenottajan vakuutusmaksun tulee perustua vakuutusyhtiön soveltamaan riskiluokitukseen (taulustomaksuperusteinen vakuutuksenottaja). ” (35 §)

Asiakashinnoittelu

- Kussakin maksujärjestelmässä, maksun määräytymisen tulee perustua yksiselitteisiin laskukaavoihin ja menettelytapoihin ("maksurobotti").
- Maksuun vaikuttavat tekijät otetaan huomioon ainoastaan maksuperusteiden mukaisessa laajuudessa ja niitä sovelletaan samoin perustein kaikkiin vakuutuksenottajiin.
- Menettelytavoissa on määriteltävä myös, miten maksuperusteita sovelletaan vakuutuksenottajaa koskevien erityisten olosuhteiden tai olosuhteiden muutosten johdosta.
- Poikkeamisen on perustuttava selkeisiin menettelytapoihin ja dokumentoituihin valtuuksiin, joiden tulee ilmetä maksuperusteissa.
- Maksuperusteista ei kuitenkaan saa poiketa saadakseen yksittäisen vakuutuksenottajan asiakkaakseen.

Markkinakuri

” Vakuutusyhtiön on sovellettava maksuperusteitaan siten, että vakuutuksenottajan on mahdollista saada oikea ja riittävä kuva vakuutusmaksuunsa vaikuttavista tekijöistä ja erikoismaksuperusteisen vakuutuksenottajan kohdalla myös vakuutusmaksun pidemmän aikavälin kehityksestä. ” (35 d §)

Riskien tilastointivelvollisuus

- Tapaturmavakuutuslaitosten liiton on ylläpidettävä tapaturma- ja ammattitautiriskiä kuvaavaa riskiluokitusta, joka perustuu toimialaa tai teetettyä työtä koskevaan tietoon.
- Vakuutusyhtiön on soveltamastaan riskiluokituksesta riippumatta järjestettävä tilastointinsa siten, että Tapaturmavakuutuslaitosten liiton ylläpitämän riskiluokituksen edellyttämät tiedot ovat liiton käytettävissä.

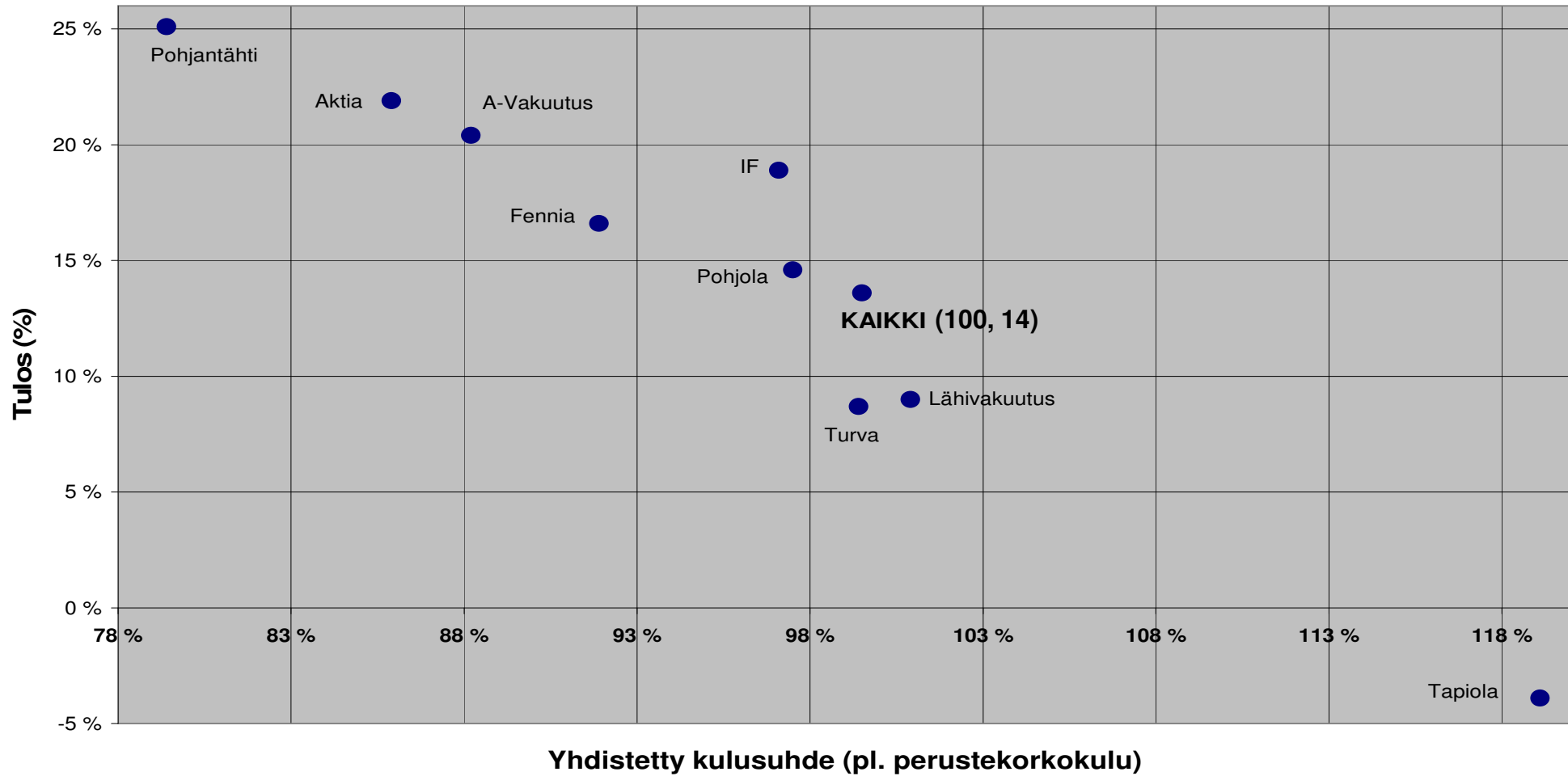
Julkisuusvalvonta

- ” Finanssivalvonnan tulee julkaista vuosittain selvitys, josta ilmenee kunkin vakuutusyhtiön tämän lain mukaisen vakuutuksen toteutunut tulos vähintään viiden edeltävän kalenterivuoden jaksolta. ” (35 f §)
- Selvityksen tekemisvelvoitteen kirjaaminen lakiin selkeyttää Finanssivalvonnan roolia kohtuullisuuden valvonnassa.

Tämä tulostmittari kuvaa kannattavuutta hinnoittelun näkökulmasta.

LAKISÄÄTEINEN TAPATURMAVAKUUTUS 2002-2010 keskimäärin
Tasoitettu vakuutusliikkeen tulos / Bruttomaksutulo ("Hinnoittelu")

JOHTOPÄÄTÖKSET

- Lakimuutoksen seurauksena vakuutusyhtiöiden välinen kilpailu tulee lisääntymään. Tämä tapahtuu kuitenkin niin, että vakuutuslajin luonteesta johtuvat, TAU:n esittämät periaatteet ja tavoitteet eivät vaarannu.
- Mahdollisuus hintatason ja riskivastaavuuden säätelyyn lisääntyy.
- Yksityiskohtaisen sääntelyn purkaminen antaa paremmat mahdollisuudet yhtiökohtaisten tariffijärjestelmien ja -rakenteiden sekä menettelytapojen kehittämiseksi.
- Ennalta ehkäisevän työturvallisuustyön merkitys tulee kasvamaan.